

ปฏิรูปสวัสดิการผู้สูงอายุ

นายวิชาญ ทราย์อ่อน
กลุ่มงานบริการวิชาการ 3
สำนักวิชาการ

องค์การสหประชาชาติ (United Nation : UN) กำหนดไว้ว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) แล้ว และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์เมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ ประเทศไทยได้ถูกจัดให้เป็นประเทศที่อยู่ในสังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 กล่าวคือ พ.ศ. 2548 ประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 10.4 พ.ศ. 2549 ประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 10.5 และใน พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมามีผู้สูงอายุในประเทศไทยประมาณร้อยละ 12.7 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ซึ่งตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (United Nation : UN) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีแนวโน้มเป็นประชากรผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน หากไม่ได้รับการจัดการที่เหมาะสม อาจเป็นภาระทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และงบประมาณของรัฐได้ จำนวนประชากรวัยแรงงานที่ลดลงจะมีผลต่อผลิตผลโดยรวมของประเทศ ในขณะที่การจัดสรรทรัพยากรเพื่อผู้สูงอายุของประเทศเพิ่มขึ้น ผลกระทบต่อการจัดการด้านสังคมคือการพึ่งพิงสมาชิกในครอบครัวที่สูงขึ้น อันเนื่องมาจากภาวะถดถอยทางกายภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2555 น.1)

ผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหาประชากรสูงอายุของประเทศไทย จะเป็นปัญหาที่ประเทศไทยจะต้องหาทางแก้ไขโดยด่วน จึงศึกษา ค้นคว้า สรุปรวบรวมแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากบทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์จากนักวิชาการต่าง ๆ แล้วนำมาสรุปรวบรวมเพื่อเสนอวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นด้าน ๆ ดังนี้

1. ด้านกฎหมาย

ควรตรากฎหมายการจ้างงานผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางรายได้ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม โดยขยายระยะเวลาการเกษียณอายุด้วยความสมัครใจออกไปถึง 65 ปี (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2556) โดยภาครัฐจำเป็นต้องปรับปรุง กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการให้แก่แรงงานผู้สูงอายุ โดยเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน และบริการต่าง ๆ โดยในด้านมาตรการด้านสุขภาพ ภาครัฐอาจมีมาตรการสนับสนุนการจัดโครงการบริการด้านการรักษาสุขภาพและการรักษาพยาบาลแก่แรงงานผู้สูงอายุในหน่วยงาน สำหรับมาตรการด้านสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน โดยจัดเตรียมสภาพแวดล้อมของที่ทำงานให้มีความปลอดภัยจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับเปลี่ยนทัศนคติการจ้างแรงงานของนายจ้างต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากทัศนคติของนายจ้างต่อแรงงานผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผล

ต่อการตัดสินใจจ้างงานประชากรผู้สูงอายุ จึงต้องหามาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครอบครัวและสังคมต่อการส่งเสริมการทำงานในผู้สูงอายุ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556) ส่วนมาตรการด้านการให้บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การบริการด้านการคมนาคม การสนับสนุนทางการตลาด ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านสวัสดิการสังคม ให้มีผลใช้บังคับตามกฎหมาย โดยให้ครอบคลุมถึงกลุ่มประชากรผู้สูงอายุและกลุ่มอื่น ๆ ที่มีสิทธิได้รับบริการสวัสดิการสังคมของรัฐ ตามกรอบภารกิจของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามารับผิดชอบงานด้านสวัสดิการสังคมอย่างชัดเจน และจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อการพัฒนาาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุโดยตรง รวมทั้ง มาตรการทางกฎหมายภาษีสนับสนุนให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุ โดยให้มีมาตรการลดภาษีสำหรับบุตรที่ดูแลบิดา มารดา ญาติสายตรงที่เป็นผู้สูงอายุมากขึ้น (ช.ชยรินทร์ เพ็ชฌัญไชย, 2552)

2. ด้านงบประมาณ

ควรสร้างหลักประกันทางรายได้ของผู้สูงอายุ และระบบส่งเสริมการออมก่อนวัยผู้สูงอายุ (ระบบการออมเพื่อวัยเกษียณ) ส่งเสริมการประกันตนเองก่อนสูงอายุ ในรูปแบบที่มีความหลากหลายกว่าการประกันชีวิตและประกันสุขภาพ โดยศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในช่วงวัยต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุและเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้ผู้สูงอายุมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและสมควรดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของตนได้อย่างมีคุณภาพ เช่น ขยายการจ้างงานในระบบหลังการเกษียณอายุการทำงาน พิจารณาเงินบำนาญผู้สูงอายุรายเดือน การออมระยะยาว มีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุทุกคนที่มีรายได้เพื่อช่วยในการยังชีพ จัดตั้งกองทุนบำนาญระดับชาติให้เป็นองค์กรใหม่เป็นนิติบุคคลที่มีระบบและระเบียบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและโปร่งใส มีคณะกรรมการบริหารกองทุนระดับมืออาชีพเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนทุกคน การเก็บเงินอมนั้นคงต้องขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเนื่องจากเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึงและมีความสามารถติดตามดีกว่าส่วนกลาง จะทำให้การบริหารจัดการมีความเป็นไปได้สูงกว่าและถูกกว่าการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556) รัฐควรสนับสนุนด้านงบประมาณต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐต้องขยาย “ความเป็นธรรมของค่าใช้จ่ายทางสุขภาพ” โดยควรต้องครอบคลุมค่าใช้จ่ายในทุกส่วนของการบริการสุขภาพ ได้แก่ ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง (วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ และคณะ, 2551)

3. ด้านพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

ควรส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่องและตลอดชีวิต ในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาพิเศษ การศึกษานอกระบบ การศึกษาเพื่อการงานอาชีพ การศึกษาต่อเนื่องระดับอุดมศึกษา เพื่อการสร้างความรู้เท่าทันสู่การเปลี่ยนแปลงระดับสากล โดยเฉพาะการเป็นประชาชนอาเซียน เพื่อการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้วัฒนธรรมข้ามชาติ เพื่อการสร้างวิสัยทัศน์โลกกว้างทางการเรียน การอาชีพ เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพตามศักยภาพและประสบการณ์ของผู้สูงอายุ การให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้

ความสามารถ ทักษะฝีมือ มีวิชาชีพที่ยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและที่มีสุขภาพแข็งแรง ยังสามารถแสดงบทบาทต่อสังคม ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ได้อย่างดี สามารถเป็นวิทยากร เป็นผู้ให้ความรู้ทั้งในสถานศึกษา สถานประกอบการหรือหน่วยงานอื่น ๆ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เกี่ยวกับแรงงาน การเพิ่มพูนความรู้และทักษะ ช่วยให้แรงงานผู้สูงอายุมีโอกาสฟื้นฟูและพัฒนาทักษะที่มีอยู่ควบคู่กับการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานในสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป มาตรการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ อาจทำได้โดยการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทต่อการสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุ เนื่องจากหน่วยงานระดับท้องถิ่นจะสามารถเข้าถึงและรับทราบความต้องการของประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่ได้ดี ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างงานให้แก่ประชากรผู้สูงอายุโดยอาศัยกระบวนการสหกรณ์ ระบบวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556)

4. ด้านเครือข่ายองค์กรดูแลผู้สูงอายุ

ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ ให้เป็นไปตามทฤษฎีบทบาททางสังคม (Role Theory) และทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) “กิจกรรม เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุขึ้นมา เพื่อทดแทนบทบาทเดิมที่สูญหายไป และทำให้เกิดการมองเห็นคุณค่าของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ” ทั้งด้านระดับนโยบายที่ชัดเจน และมีหน่วยงานรับผิดชอบรองรับ เช่น การจัดตั้งกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อการบูรณาการการอนุรักษ์เอกลักษณ์ความเป็นไทยควบคู่กับการยอมรับความเป็นภูมิภาคนิยม พัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ (ICT for Elderly) รวมทั้งจัดระบบเชื่อมโยงสวัสดิการทุกประเภทให้ผู้สูงอายุใช้บริการจากบัตร Smart Card เพียงใบเดียว รัฐจะต้องสนับสนุนให้มีการดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยที่รัฐทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง รัฐบาลจะต้องวางแนวนโยบายกว้าง ๆ เช่น การสร้างอาชีพและรายได้ การออม เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556)

5. ด้านให้ความรู้กับสังคมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ควรส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เตรียมความพร้อมเพื่อที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่าและอยู่ดีมีสุข โดยรัฐบาลควรณรงค์ให้คนรุ่นใหม่สาวตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมตัว ภาครัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุจากเชิงรับมาเป็นเชิงรุก และเปลี่ยนจากการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุมาเป็นแก้ปัญหาที่ต้นเหตุบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง สนับสนุนกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุแบบอื่น ๆ นอกจากการรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุตามปกติ สนับสนุนกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุในวัดและโรงเรียนตามแนวทางที่ได้รับพระราชทาน คือ มีความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” เป็นต้น นอกจากนี้สร้างความเข้าใจของบุตรหลานภายในครอบครัวของผู้สูงอายุ ซึ่งไม่ใช่แง่ของจิตใจเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเข้าใจถึงความต้องการทางด้านกายภาพของผู้สูงอายุด้วย พัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยและผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่แบบบูรณาการให้ครอบคลุมมากขึ้นโดยศึกษา พัฒนา และสร้างต้นแบบระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวให้เกิดระบบของการมีส่วนร่วม

ของครอบครัว และคนในชุมชน เน้นการส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ และขยายต้นแบบในระบบการดูแลระยะยาวให้กระจายไปทุกชุมชน ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวอย่างครบวงจร โดยการจัดตั้งหน่วยงาน/ภาค/แผนกผู้สูงอายุในโรงพยาบาลให้มีแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์เฉพาะทางผู้สูงอายุเพื่อทำการตรวจ ประเมินผู้สูงอายุอย่างครบวงจรทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ประเมินความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง การสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ตลอดจนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่พึงประสงค์โดยผสมผสานมาตรฐานการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต การจัดทำข้อมูลผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อมูลที่ได้จะเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการวางแผนกำหนดนโยบายการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพต่อไป โดยควรจำแนกข้อมูลดังกล่าวออกเป็น 3 กลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ กลุ่มที่พอช่วยเหลือตนเองได้ และกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556) (มาลินี วงศ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2546)

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

ผู้สูงอายุเป็นปวงชนวัยบุคคลที่ควรเคารพ มีความรู้ และประสบการณ์ หากสามารถบริหารจัดการอย่างเหมาะสมก็สามารถที่จะเป็นแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้ นอกจากนี้ยังพบว่า หากคนรุ่นหนุ่มสาวมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ไม่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระ ดูแลเอาใจใส่ จะทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจ และมีสุขภาพกายที่แข็งแรง กอปรกับงานวิจัยที่ว่าครอบครัวที่เป็นครอบครัวใหญ่ มีพ่อ แม่ ปู่ย่า หรือตา ยาย อยู่ในบ้าน ลูก หลานจะเป็นเด็กที่มีอุปนิสัยอ่อนโยน รู้จักสัมมาคารวะและมีแนวโน้มจะเป็นครอบครัวที่อบอุ่นมากกว่าครอบครัวเดี่ยว

นอกจากนี้การจัดสวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุควรเป็นรูปแบบขององค์กรที่มีโครงสร้างที่แน่นอนมีหน้าที่เฉพาะ มีกฎหมาย มีงบประมาณเพียงพอ และอำนาจในการบริหารจัดการให้เกิดความยั่งยืนและสามารถบูรณาการทุกอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในอนาคต ควรจะเป็นเรื่องของการจัดสวัสดิการ ในเชิงโครงสร้าง ระบบ กลไกใหม่ ๆ มากกว่าการจัดการแก้ปัญหาแบบสังเคราะห์รายบุคคลและเป็นครั้งคราว

บรรณานุกรม

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546**. กรุงเทพฯ : เจเอสการพิมพ์
- _____. (2548). **การจัดสวัสดิการสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- _____. (2551). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ช.ชยินทร์ เพ็ชฌุไพศิษฏ์. (2552). **แนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย**. สืบค้น 14 สิงหาคม 2557 จาก http://www.RES_guidelines-legal-measures-relating-welfare-Thailand_HSRI_1999.pdf
- บุหลิน ทอกลีบ. (2555). **บทบาทภาครัฐในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร**.

ดุชฎีนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรลุ ศิริพานิช. (2543). **ผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

มาลินี วงศ์สิทธิ์ และศิริวรรณ ศิริบุญ. (2546). **รายงานการวิจัยเรื่องศักยภาพของผู้สูงอายุในการมีส่วนร่วม
ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ**. สถาบันประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย . สืบค้น 14
สิงหาคม 2557 จาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Orachorn_Wothawee/fulltext.pdf

รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. (2556). **มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และ
สุขภาพ = New Concept of Older Persons :The Psycho-Social and Health
Perspective**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้น 14 สิงหาคม 2557
จาก http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr-th/download_PublicationBook/2556/e-book_new%20concept %20of%20older%20persons.pdf

วิชาญ ทรายอ่อน. (2557). **สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่เหมาะสมของประเทศไทย**. เอกสารอิเล็กทรอนิกส์
Academic Focus สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2553). **การทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.
2545-2550**. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ และคณะ. (2551). **หลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุไทย**, สถาบันวิจัยเพื่อ
การพัฒนาประเทศไทย.

วันทนีย์ วาสิกะสิน และคณะ. (2547). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมสังคมสงเคราะห์**.
พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). **สวัสดิการผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) และสำนักงานส่งเสริม
สวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.). (2555). **โครงการวิจัย
การประมาณการงบประมาณสำหรับผู้สูงอายุและแหล่งที่มาของเงิน**. สืบค้น 14 สิงหาคม 2557
จาก http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2013/03/elder_a4.pdf

สหประชาชาติ. (2557). **การเพิ่มและการเปลี่ยนแปลง ของจำนวนประชากรโลก**. สืบค้น 14 สิงหาคม
2557 จาก http://apdforum.com/th/article/rmiap/articles/print /departments/world_horizons/2014/01/01/feature-pr-17

สมชัย จิตสุชนและคณะ. (มีนาคม 2554). **สู่ระบบสวัสดิการสังคมถ้วนหน้าภายในปี พ.ศ. 2560**, เสนอต่อ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). **ข้อมูลสถิติที่สำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย :**

พ.ศ. 2555). สืบค้น 14 สิงหาคม 2557 จาก http://www.oppo.opp.go.th/info/StatP_290457.pdf

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2556).รายงานการพิจารณา เรื่อง “ประเทศไทยกับการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุก้าวสู่ 2 ทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556–2575) ของคณะกรรมการการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ด้อยโอกาส. วุฒิสภา กรุงเทพฯ : (เอกสาร อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). ยุทธศาสตร์การวิจัยรายสาขา : ด้านสังคมผู้สูงอายุ พ.ศ. 2555 – 2559. สืบค้น 14 สิงหาคม 2557 จาก www1.nrct.go.th/downloads/ps/seminar_13-03-2012/group9.pdf